

KONTRA FERENC A tél képe

Dróthálót feszítettek a vörös sziklatestre, kövek és göröngyök heverték rakásban a túlsó oldalon, ahonnan rálátás nyílt a völgy ködére. Felfelé az úton kettévált az erdő. A fák között a csendre új szint terítettem egyetlen fordulattal, fehérek lettek a hófedte vízszintesek, a függőlegesek pedig feketék, aztán megint újra néztem, előbukkannak-e a kör közepén a hegylakók, akikre elszántan lestem, mint egy vadorzó; tenyerembe simult a henger, mint a puska féme, óvatosan emeltem szemmagasságba, megtöröltem a lensét szarvasbőrrel, hátha a pára nem engedi látni a részleteket. Csikorogva tekerődött a film, nem bírta a tempót, a táncban benne az élet, nem mehettem közel, mert meglátják nálam a gépet, a szíjat, és elrontja a mozdulatot az előítélet, mert nem szabad látnia senkinek, hogyan lesz táncszerű mozgás a mozdulatokból. Aki tiltja, hogy lencsevégre kerüljenek, ellenére van a kérdés: miért ne mártózhatna meg bárki porcukorban, olyan hamvas lenne a bőre, mint a régi szobroké, de akik láthatatlanoknak gondolják magukat, nem azért bújnak és menekülnek előlem, hogy arcuk felderengjen a hívótálban, mozdulataikat kioldja a papír felületéből a vegyszer, mert a szemük érzékeny a vörös fényre. Ahogy előjönnek egy-egy fatörzs mögül, olyan valószerűtlenül soványak, mintha nem is az erdőt lakták, hanem az üvegpolcokat, ahova egyenként helyezték őket, hogy épségüket megőrizzék, most mégis mintha azt mondanák, hogy nem, nem vagyunk törekenyek, meg tudjuk magunkat védeni a betolakodók ellen, elüldözzük, aki ránk talál, bebizonyítjuk, hogy azért is lehet.

Fényképész vagyok régies felszereléssel, széttárom a karom, magyarázkodom nekik, hogy szomorú képeket szerettem volna készíteni, őszintéket, mert mindenkit elárul a tánc, és ennél szomorúbbat még sohasem láttam. Az egész csak véletlen, mint minden, ami a filmre kerül, akár ezek az egymásra rakott rönkök vagy oda-fent az angyalok. Látni akarjátok a kezem? Miért éppen a kezem? Mert elárul, ezért nem szóltok semmit. Nincs lélek a gépben, gyertek elő, nem akarok tagadni! Itt csak fák vannak, ez csak egy erdő, egyszer mindenkit becsapnak.

Odalent a város bűnrészes, és színtelenül hallgat. Előbb a foga fehérijét, aztán tiszta lesz, mint a tükör. Letépvé félig a térképet, kigombolt kabátban léptem előre, mintha semmi sem tartott volna vissza. Végig gondoltam, mit tehetnék, kivel oszthatnám meg, amit

láttam. A temetést kell végigkövetnem, mert ezt fizetik. A részvét nagyüzeme idegen maradt, csak a közeledő léptek tűntek ismerősnek. „Legyen ez az első, aztán jönnek még mások, felveszik, összehajtogatják. Egyszerre kettőt szoktam venni.”

Lehúzta a gyűrűjét, és a halott ujjára erőltette, csak a feléig, mert nem ment tovább, ami azt jelentette, hogy örökre elváltak. Arra gondolt közben, hogy holtában is vele marad. „Mi lesz az utolsó szöggel? Elfelejtettem megmondani, melyikük öröklí a mesterségedet.” Tenyerében végignyújtóztatta a csontokat az özvegy, már nem volt rajtuk semmi hús. Aztán elsötétült a kép, az ujjak helyén csak a hiány megfoghatatlan érzése maradt. „Ahogy térdel a síneken, nem törődik semmivel, szemecskva. A másik ugyanott áll előtte, karját széttárja, pontosan derékszögben, mint a keresztben, oldalra néz, ahonnan érkeznek a vonatok.”

Ne csorgasd a kezemre a citromlevet, olyan, mintha sósav lenne! Elszürkül tőle a kanál, mert ez nem akármilyen anyagból van. „A kisfiú már tud járni, és a homloka éppen olyan, kicsit befelé horpadt, mint a tiéd, mintha ott maradt volna rajta egy másik fej nyoma. A kisfiú már olyan önálló, hogy odakuporodik az ágy végébe, és elalszik, ha megunja a rajzfilmet. Ha tudnám, mit örököl tőlem, akkor sem lennék nyugodtabb.”

„Hiszen idegenek, nem tudják, hogy holnap jövünk. Most mi jövünk, ti már úgymint voltatok eleget!”

Mintha tolmács kellene minden második mondat-hoz, aztán elmennek. Látszik rajtuk a makacsság, pedig magukkal akarták vinni a hírt, a bizonyosságot, hogy nem hiába őrzik, mert eljön újra valaki utánuk.

Örökké fehér a tisztás. Nincs felrajzolva a térképre, pedig azon el lehetne igazodni: az utcák, a terek, ahogyan egy anatómiai atlaszban a testrészek, vagy csak a falra függesztett szarvasmarha vázlatos rajza, testén a kontinensekkel, ahogyan szétdarabolható, lóg a nagy szíve a kampón, vére szárad a koszos csempén. Nem válaszolt senki a hívásra, beszóltam újra a raktárba, ahonnan a zaj jött. Tócsában állt a tej, legalább negyedliternyi, hívni kellene egy macskát, gondoltam magamban, és az apám jutott az eszembe, aki mindig kivárta, amíg a gáztűzhely mélyedésében kihűlt a tej, aztán feltette a macskát, dorombolva felnyalta a kifutott tejet az utolsó cseppig. A fehérségtől végigfutott a hátamon a hideg, mintha adós maradtam volna. Megszakadt a vonal, a hang helyén szabályos időközönként elismételte egy hang: „Elolvad a tenyeremben. Így nem tudom megállapítani. Elveszett. Vagy nem is volt az enyém soha a kanál, anélkül pedig nem ér semmit a mesterség.”

„Mégis mikor ér rá?”

„Az is létezik, amit nem mondasz ki sohasem, az is látható valójában, amiről azt hiszed, hogy senki nem látja. Ezek olyan általánosságok. Azt mondd meg, hogy miért tartják számon, ki honnan jött? Miért annyira fontos egy elfelejtett tisztáson?” Végigpásztáztam a sötét folyosót a zseblámpával. Megakadt a fénykör a tűzoltókészüléken, ki volt biztosítva, ahogy a lámpa fénye lejjebb vándorolt, láttam, hogy az ólomplombát valaki letépte, a fal mellett hevert. Egyre sűrűbb lett a füst. Egyre inkább hasonlított a kifutott tej szagára. „Mire vége lesz, láthatod a holdat a fák között és a párák csillagokat az üvegen. Közben lassú beszéddel elmondja valaki, hogy megértsd, mit kell tenned. Járnak az ösvényeken, pedig sár van. Erre mennek a híd felé, mert közelebb. Csak sétálnak. Ott vannak a csontok a domb mögött.”

A csövön felhallatszottak a hangfoszlányok, aki a fülét odanyomta, megértette, miről beszélnek, a gyerekek különösen a veszekedéseket szerették kihallgatni. Éhesek voltak, mint általában fél nyolc tájban. Valamit kerestek, evőeszközök csörömpöltek, mintha két kézzel szórták volna őket a földre. Nem tudhatták, hogy ránézésre az a kanál is éppen olyan, mint a többi. Az apjuk szidta őket, hogy indulnunk kellene, de sehol sem találják. „Mint tizenévesen, amikor csak az számított. Az, hogy nincs tovább a világ, annyira kell szeretni.”

Csak vonogattam a vállam és vártam. „Akkor most úgy folytasd, ahogyan én kezdtem el. Mintha csókot lehelnél bele a fehérbe, egyetlen cseppjéből lesz itt az élet. Ismételd újra, mert nemsokára egyedül kell végigcsinálnod!” De a legidősebb fiú még nem értette ezt.

„Nem hagyok üzenetet, mert arra készülök, hogy hosszan nézem a háztetőt szemben, és ne legyen senki más, aki ugyanabba a pontba néz, mert az az én pontom. Ahogyan a fényképész nézőpontja a gépén át vezet. Ott nem mozdul a hó egészen tavaszig.”

Mondtam, hogy elindulhatnánk végre. „Csak le akartam valamennyit faragni ebből a mélységes melankóliából, mert ez csak belőled van, és azt hiszem, nincs is köze senkihez. Nem azért vagy idegen, mert a homlokodra írták, hanem mert úgy érzed, hogy ezt olvassák le onnan. Belőled vannak a betűk is.” Nem is akartam válaszolni, csak kikecmeregni ebből a mélységes délutánból, amelynek nem is a délelőtt volt a kezdete, hanem valami távoli fényes pont, az alvás előtti állapot. Amikor az ihlet jön, ami éppen olyan, mint az elalvás pillanata, olyan várakozás előzi meg, és annyira körülhatárolatlan. De éhesen nem megy.

„Odaviszlek. Biztosan én is ugyanilyen lennék, ha

el kellene szakadnom innen. Van egy fa valahol az északi és a déli erdők határán, amíg él, folyamatosan termeli maga körül az évgyűrűket befelé, közben igyekszik felfelé, hogy egyre magasabb legyen, belássa maga körül az erdőt, amelyben ő az egyetlen örökzöld, kifelé pedig folyamatosan termeli a lepergő fahéjat, amit gyűjtenek és fűszerként használnak az emberek. Aztán a fa lassan halni kezd, napról napra vékonyodik a törzse, és összeroskad hirtelen, mert – nem tudni, mitől – egyszer csak belülről pergeti önmagát, nem termel a szervezete a felületén újabb kérget. Megérik ezt az erdőlakók, fűszerét babonásan elkerülik, meg sem kóstolja senki.”

Néztem a semmibe. Aminek íze sincsen, mint a hónak, amit úgy kínálnak, hogy magamnak is ezt adnám, amire nem ütötték rá a szavatossági időt, hogy sokáig eladható legyen, amit még az illető ország sem vállalt, amin nem merték folytatni azt a közlést, hogy MADE IN, amit nem lehet leadni sehova, mert azt mondhatják rá, hogy ez nem ruhatár, és ami kihordatlan, megemésztetlen, abból sosem lesz rendes szar. „Az utolsó szöveget. Mert annak hívják. Amikor nem esik sokáig eső, és elhullanak a marhák, a nyájak, a fák, akkor ki kell ásni az utolsó holtat. Csak a deszkáig. Ki kell húzni belőle az utolsó szöveget, amit beleverték, aztán vissza kell temetni. Akkor beérik a termés, akkor előkerül minden, ami elveszett. Akkor a bajoknak vége szakad.”

A kanálon foltokban kékllett a rozsdá, gyors mozdulatokkal tisztogatta. Összeválogatta a legszükségesebb holmiját, mint aki vissza sem térne legszívesebben, mint aki meg akarna szabadulni attól az egyetlen dologtól is, ami a saját örökségéhez köti, mint az ugatás nélküli kutya, úgy osont el otthonról, mintha folyton szegyenkeznie kellett volna az apja mestersége miatt. „Nekem nem sokat jelentettek a képek. Volt egy. Születésnap. Kétfelől álltak, de csak az egyik kezüket tették a vállamra, mert a másikban a kanál volt.”

Magam sohasem találtam volna oda. „Segíteni fognak rajtad, mindig arra gondolj, hogy az embereknek nem is lehet más a szándékuk veled. Nem is gondold, hogy mennyien lakják az erdőt, ott senki sem veszi őket nyilvántartásba, egyszerűen ott élnek, és egy idő után ez lesz a természetes számukra. Hallgasd csak, hogyan beszélnek? Talán nincsenek is tudatában annak, hogy megőrizték azt a tájszólást, ahonnan jöttek. Itt érzik jól magukat. Azért tartják ezeket a rövid lábú lovakat, hogy sárban-esőben is tudjanak közlekedni. Őrzik azt a tisztást, ahova nem léphet senki, ahova sohasem süt nap. A hóevőre várnak.”

Nem értettem a hosszas készülődés, a feszültség

okát, vártam a pillanatot a géppel. „Elmúlt, hallod, elmúlt! Csak hallgatsz, és remeg a kezed, az erdőlakók a kanalat figyelik, ha elejted, már nem lesz jó semmire.” Ezt már önmagának mondta. Feltette előbb a szemüvegét, hogy alaposan megnézze a felületét, hűmögött közben, megtörölte az üveget, a szeméből mintha forróság áradt volna, amitől gyorsan bepárasodott, ilyenkor a matt üveg mögül egyformán homályosnak tűnik minden csapadék. Aztán levette a kesztyűjét, hogy tapintásával vizsgálja meg a hó állagát. A zsebébe nyúlt, és váratlanul villant elő legfontosabb szerszáma, a kanál, amely kifényezve olyan, mint a tükör, fókuszába gyűjti a fényt, portrét nyomtattak a nyelébe, félig már lekopott a dombormű annyi emberöltő alatt. „Csak a vér szerinti örökösök vihetik tovább annak a tudományát, akit ábrázol. A lényeg mégis az, hogy soha ne hagyj magad befolyásolni! Rajtad múlik, hogy megérezed-e, milyen a hó.”

Egy darab szűz területet keresett, amibe még nem tapostak bele, elkerülték a vadak, és nem szálltak el fölötte a madarak sem, megőrizte érintetlen fehérségét. A kanálban szemcsésen kristálylott a csapadék, akárha só vagy cukor lenne, persze sokkal puhább, anyagszerűtlenebb. A hóévó a szájához emelte, hogy megszagolja, és megállapítsa a korát, mióta szitált le, mikoraiak a rétegei, mert az ízük eltérő, és ha jobban szemügyre veszi őket, meglátja a különbségeket fehér és fehér között. Hasznos tapasztalatokhoz juthat, ha csak a nyelve hegyét siklatja végig előbb a kanálon, mert az olvadáspont azt is megmondja, milyen töménységű volt a hó, és milyen a pelyhek kristályszerkezete. „A tél mélységének esszenciáit hordozza a torokban érzett enyhe keserűség, az igazat mondja, aztán lefelé haladva már csak a hólé lúgos síkossága nyújt rutinszerű élményt, amiből sejteni lehet a csapadék hullósebességét. A hóévónek sosincs székrekedése.”

A portrén fürkésző tekintetet látni, a kanálban a hólevet, melynek felületén a tél tükröződik vissza, képe kanálnyivá sűrűsödik, és aki látja, visszahőköl, mert nem ilyenek képzelte önmagát.

Miért festette meg Roulin postás arcképét? Miért nem a hóévó portróját akasztotta a tükör mellé? Összehasonlíthatta volna a szemét a sajátjával, vagy inkább csak a fülét, mert felfelé ível mindkét széle, ez nem lehet véletlen. „Emlékezz vissza, amikor az apaságot vizsgálják, akkor a fület tartják az első számú antropológiai jegyek!”

Jöttünk le a hegyről, és már nem volt mit mondani egymásnak. „Nekem ne hagyj itt ezt a cédulát, a világerő se, sohasem fogom kiváltani a képeket, mit

képzelsz, majd rakosgatom utánad az emlékeimet, de-hogy adnék egy vasat is értük, vidd magaddal, aztán legfeljebb fogod az ollót, és levágsz róluk engem, a maradék papír még így is jó lesz valamire. Nem akarom összehasonlítani a két arcot a tükörben, hiába várnak rám, nekem nem érnek semmit ezek a ködös bizonyítékok, minek alapján lehetnék éppen én a hóévó örököse? Csak olyan szeretnék lenni, mint ő. Mert végignéz előbb rajtunk, és ebből tudom, hogy nagy baj sohasem lehet. »Majd szólok, ha eljön az ideje! Megtudjátok, mit kell tennetek.« Akkora baj soha nincs, hogy tartanom kelljen a döntésétől. Tizenhét éves korában nősült, mert a háború után kevés volt a férfi.”

Elindultam a mészárszék felé, mert tudtam, hogy éhes lesz majd este fél nyolc körül, és akkor már hiába hámozza idegesen a krumplit, már késő lesz. „Majdnem megfeledkeztem róla, hány éves lettem. Délután, amikor hazafelé mentem, felnéztem a faszor fölé, és láttam, hogy hóból vannak az égen a felhők. Megálltam egy pillanatra. Mögöttem is álltak néhányan, hallottam, ahogy csoszszannak a lábak az egyenetlen járdán, mint akik a helyüket keresik, hogy jobban lássanak, vagy éppen jobban látsszanak. Aztán amikor rájuk pillantottam, csak zavartan mosolyogtam, mert teljesen elvakítottak a felhők, nem is láttam az arcukat. Így álltak az ellenfényben, hogy csak a körvonalaik rajzolódottak ki, mintha a vaku egy családot rögzített volna egy réges-régi üveglapon. Lehet, hogy ott álltam közöttük. Szedtem a lábam, ahogy csak tudtam, mert mégis emlékeztem egyikükre. Nem mertem visszanézni, hátha ott látom a kezében a kanalat.”

Megígértem neki, hogy viszek valami ennivalót. Ha hosszabb lenne a sor, végiggondolnám még egyszer. De nincs hozzá recept. Az a felsál túl sötét, de az is lehet, hogy a marhacomb alsó részéből való, hiszen nem látszik rendesen, a csont eltakarja. A falon lógó marhatérképen azonosíthatatlan a darab, egy egész tartomány hiányzik róla, a betűkből nem derül ki, mi lehet a terület neve, hol a határa. Sok lett az átfedés, itt már semmit nem úgy hívnak. A csont is kellene, olyan formás. Miféle állat ez? Még ha lenne is recept, honnan venném hozzá a fűszereket, a fák összeroskadtak sorban az erdőben, nem ingyenceknek való ez a hely, errefelé mindent roston sütnék. Sima sóval, ami olyan íztelen, mint a hó. Csak végig kellett nézni a pulton: csupa véres kéznyom, csőre töltött velős csontok sorakoztak a hűtőárókban. A hentes mélyen lenyúlt, aztán mintha maga is meglepődött volna, hogy mi akadt a kezébe, olyan volt, mint egy ember füle. A fényképésznek ezt kell megörökítenie.